

زیارت و اقامت

تحلیل و نقدی بر بحران موجود اقامت زائرین کم‌درآمد در مشهد مقدس و آینده آن

علیرضا رضوانی

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

مهندس مشاور معمار و شهرساز

و مدیر طرح اجرایی اسکان زائرین کم‌درآمد

مؤسسه پژوهشی توسعه محیط و سکونتگاه‌ها

چکیده

مراجعه سالیانه میلیونها زائر و مسافر به مشهد که بر طبق آخرین آمار به حدود ۲۰۰۰۰۰۰۰ نفر در سال رسیده است، منجر به ظهور مسایل متعددی در ساختار شهر مشهد شده و عملاً حیات شهری را به‌خصوص در بازه‌هایی از زمانها (به‌خصوص ایام عید و تعطیلات تابستانی و مناسبت‌های خاص مذهبی) تحت تاثیر قرار می‌دهد. تامین امکانات اقامت موقت زائرین و نیز ارائه خدمات خاص زائرین از عمده مسایلی است که شهر مشهد را در این تعامل اجتماعی-اقتصادی متاثر می‌نماید.

پیش‌بینی‌ها نیز نشان از رشد روزافزون زائرین بارگاه رضوی دارد و متأسفانه امکانات و خدمات کنونی به‌خصوص با تاکید این مقاله در موضوع اقامت زائرین کم‌درآمد، به‌هیچ‌وجه پاسخگوی حتی شمار زائرین فعلی نیست. از سوی دیگر به دلیل پایین بودن سطح درآمد عموم مردم و افزایش مستمر هزینه‌های سفر و به‌خصوص اقامت در انواع فضاهای اقامتی بویژه هتل‌ها و هتل آپارتمان‌ها طی این سال‌ها قسمت اعظمی از این قشر زائرین در مدارس، منازل بستگان، حسینیه و تکایا، پارکها، حاشیه میادین و ... به صورت نامناسب اسکان نموده‌اند. مطالعات انجام‌گرفته نشان می‌دهد که، هرچند درصد اشغال زائرین در انواع هتل‌ها، تقریباً ثابت مانده است (در سال ۱۳۶۵ درصد اشغال هتل‌ها و مهمانپذیرها، ۲۸٪ و در سال ۱۳۷۹ این رقم به ۲۹٪ رسیده است)، ولی درصد اشغال در گونه‌های دیگر از فضاهای اقامتی، که از هزینه کمتری برخوردارند مانند خانه‌های اجاره‌ای و کمپ‌های زائر، افزایش قابل توجهی داشته است (در سال ۶۵ سهم اشغال خانه‌های اجاره‌ای ۴٪ و در سال ۷۹ این رقم به ۲۶٪ رسیده است)، که گویای توجه و گرایش اقشار کم‌درآمد به این نوع از فضاها است. (گزارش طرح بهسازی و نوسازی بافت پیرامون حرم مطهر رضوی)

این وضعیت علاوه بر تاکید بر اهمیت موضوع خاطر نشان می‌کند که اگر ساخت و بهره‌برداری مراکز اقامتی برای این دسته از زائرین، متناسب با شرایط منطقه، فرهنگ و اقتصاد استفاده کنندگان آنها در دستور کار مدیران و مراجع ذی‌ربط در توسعه و مدیریت شهری کلانشهر زیارتی-مذهبی مشهد بویژه در سازمان مجری طرح بهسازی و نوسازی بافت مذکور نباشد، نه تنها به دلیل حجم قابل توجه زائرین کم‌درآمد بلکه به دلیل عدم وجود برنامه‌ای مشخص، به خصوص در طرح پیش‌گفته و در ارتباط با نیازها و

فضاهای اقامتی مناسب این قشر، به تدریج علاوه بر خروج بخش قابل توجهی از زائرین کم درآمد و از اقشار متوسط به پائین جامعه زائر از محدوده بافت، با افت ضریب ماندگاری زائر و در نهایت با کاهش جدی در میزان زائر و مسافر به مشهد مقدس روبرو خواهیم شد.

واژگان کلیدی: مشهد، زیارت، اقامت، زائر کم درآمد، طرح نوسازی و بهسازی بافت مرکزی، وضع موجود و آینده.